

Søgan um Havnar Arbeidsmannafelag komin

Havnar Arbeidsmannafelag í 75 ár.

Útgevni: Havnar
Arbeidsmannafelag
Ritstjóri: Hans
Thomsen
Setting, prenting og
inbinding: P/F Einars
Prent
Tórshavn 1991.
320 bls. kr. 250,-.

Í ár fylti Havnar Arbeidsmannafelag 75 ár og er nú søga felagsins gjøgnum øll hesi 75 árin, frá stovningini 16. jan. 1916 og til dagin í dag, útkomin. Tað er Hans Thomsen, sum hevur skrivað, og er hetta rættiligt verk, heilar 320 blaðsíður til støddar, men sum sagt verður í fororðinum: »At skriva minningarrit fyrri øll hesi 75 árin, Havnar Arbeidsmannafelag hevur verið til, hevur ikki verið nakar lættur setningur. Har vanligt er, at aðrir felagsskapi lata minningarrit skriva, tá tey fyrstu 25 árin eru farin, og síðani aftan á 50 ár, er einki slíkt gjørt fyrri Havnar Arbeidsmannafelag øll hesi mongu ár, tí hevði tað verið, hevði ólíka lættari verið at farið skjótt um ta elstu søguna, men hetta hevur av hesum sama verið sum at bróta upp úr nýggjum, tí tann elsta søgan, tá tey tyngstu felagsligu tøkini vóru tikin, mátti við,

skuldi myndin gerast fullfíggað.« Tá felagið fylti 50 ár í 1966 varð samtykt at biðja Laurentius Vjðstein um at skriva felags-søguna, men gjørdist hetta av ymiskum orsökum av ongum.

Annars varð eitt felag, nevnt Thorshavns Arbejderforening, stovnað 24. jan. 1886, men hetta tykist hava verið eitt lögð arbeidsmannafelag, um til ber at kalla tað so, tí har

ene det nyttige med det behagelige«, sum tikið verður til og hetta felag skuldi vera fyrri teir, sum ikki sluppu í Klubban ella vóru limir í fráhaldsfelagnum. Ein av fyrisprákarunum var vertshúshaldarin Enokkur Barentsen, sum sjálvandi ikki vildi hava allar Havnarmenn at vera fráhaldsmenn, so hevði hetta verið í dag, hevdu vit kanska sagt hetta felag verið sum eitt

arlimirnir vóru Hans David Nielsen (Hans Dávid á Bø, beiggja Dia á Bø), Jacob Vilhelmsen (Jakku hjá Gerhard), Jens Hansen (Jens hjá Gustu) og Marius Rein (Marius hjá Pedda). Árið fyrri, í 1915, var arbeidsmannafelagið Enigheden (seinni Fylking) komið á Tvøroyri. Tá var timalønin hjá arbeidsmönnum 30 oyru og arbeidsgururin frá kl. 6 á morgni til kl. 6 á kveldi,

ini søgan um neyðartilíð, ja, so ringt var ta einu tíðina, at tá arbeidsmannafelagið 13. jan. 1933 gjørdi eina kanning her í Havni, visti tað seg, at av felagsins 500 limum høvdu 98 arbeiddi dag um dag, 66 onkuntið uppímillum, meðan hinir 366 gingu arbeidssleisir. Arbeidsmenn áttu hvørki fyrri skatt ella sparikassalán, hóast sparikassin royndi at vera lagaligur og læt avdráttir-

hungursløn. Tað er skomm fyrri landið, um landsins arbeidandi fólk skal bera størsta sviðan fyrri tær ringu tíðir, ið komnar eru yvir land okkara, og sum vit eru ósekir í. Eisini í dag hevur frá ymsum síðum verið roynt at leggja skuldina fyrri ta núverandi kreppuna á tað arbeidandi fólk, men er hetta líka so skilaleyst í dag sum í 1930, tí skuldina fyrri ta kreppu, vit í dag hava, eiga fyrst og fremst okkara politikarar.

Umframt at vera ein frásøgn um stríð, strev og mótbúð, er henda 75 ára søga Havnar Arbeidsmannafelags eisini søgan um glogvandi sigrar fyrri hitt arbeidandi fólk, har ein hin størsti kanska var tá arbeidsmenninir í Havni 7. apríl 1931 vunnu sær 8 tíma arbeidssdag móti teimum 12, sum frammanundan høvdu verið. Ótrúliga nógv er broytt hesi 75 árin, felagið hevur verið til, frá 30 oyrum um tíman í 1916 til tær u.l. 76 krónurnar, sum timalønin er í dag, og summi — kanska serliga tað unga ættarliðið, sum ikki minnist so langt aftur og ikki kennir søguna — halda alt hetta vera komið av sær sjálvum, men har liggur sanniliga tógvið stríð aftanfyrri, har óræddir menn — summir í dag gloymdir og undir grønu torvu — gingu undan og brutu nasar.

Í dag er Havnar Arbeidsmannafelag sterkt felag og stendur á tryggari grund, og teimum er tann livstrygging og eftirlønartryggingarskipan, teir hava fingið í lag fyrri limir sínar, til stóran heiður.

Við heilsan

Havnar
Arbeidsmannafelag
Carl Johansen, form.

vóru ongantið sett fram nekur krav um lönir ella arbeidarviðurskifti yvirhevur, í hesum felag skuldu arbeidsmenn »for-

slag av ølklubba, har menn komu saman aftur við einum lítum at greiða heimsins viðurskifti. Hinir, sum hava havt nakað at siga í felagnum, tykjast hava verið keypmenn og ein apotekari, nakar arbeidmaður sæst ongantið hava verið tikin upp á tunguna. Hetta felag, sum tók seg sjálvt av 6. febr. 1892, fekk kortini tann týðning, at tað saman við Thorshavns Total-Arbejderforening fekk í lag Sygekasse for Thorshavn og Omegn í 1886.

Nú skuldu heili 25 ár ganga, áðrenn Havnarmenn hættaðu sær undir at stovna arbeidsmannafelag, og hetta hendi 16. jan. 1916 (mitt undir fyrra heimsbardaga), tá einir 100 mans komu saman í Avhaldinum í Havni. Fyrsti formaðurin og ein hin itasti slóðarin fyrri hesum felagsskapi gjørdist bakarinn og hin seinni lögtingsmaðurin J. P. Davidsson av Sandi, næstformaður og skrivari G. Holm Isaksen (Kristin í Geil) og kassameistari Joen Rasmussen (Jógvan hjá Stinu), meðan hinir nevnd-

eisini leygardagar, og sum altíð, tá kríggj er, dyrkaði vørn, so at arbeidsmannafelagurin ikki fekk endarnar at røkka saman. Sum dømi um prishækkingar kann verða nevnt, at hveitmjolið dyrkaði úr 44 upp í 72 oyru fyrri kg, t.v.s. at arbeidmaðurin við sinum 30 oyrum um tíman mátti arbeida næstan 2½ tíma fyrri at fáa ráð til at keypa sær eitt kg av hveiti. Í dag knappast timalønin um 76 kr. og skuldu vit nýtt sama lutfallið sum ta, hevði hetta svarað til, at 1 kg av hveiti í dag hevði kostað einar 180 kr. Tá mundi mangur gløtt við! Eisini reykt farmagjalðið úr 20 upp í 140 kr. fyrri tonsið.

Tað er sjálvandi, at slíkur felagsskapur sum Havnar Arbeidsmannafelag fekk harða móttøðu øll tey nógvu fyrstu árin, og tú fært virðing fyrri teimum monnum, sum har óræddir gingu á odda og gjørdi eitt stórt arbeiði, mangan púra lönarleyst og útspiltir afturfyrri.

Samstundis sum henda bókin er ein áhugaverd fakfelagssøga, er hon eis-

nar biðja, bara teir fingur renturnar. Aftur í 50-ár-unum var føroyska samfelagið í kreppu við størum arbeidssleisi bæði á sjógvi og landi, so at fiskimenn máttu leita sær kjans við islenskum, norskum og týskum skipum, men um hesar kreppur er at siga, at tær fyrri tað mesta stóðust av viðurskiftum, sum komu inn á okkum uttaneftir, uttan at vit fingur gjørt nakað við tað ella ávirkað tað, meðan tann vanlukkuliga kreppa, sum riður føroyska samfelagnum í dag, er íkominn av egnum ávum, meðan tíðirnar hava verið góðar og marknaðarprisirnir í toppi. Sagt verður, at søgan endurtekur seg, um enn ikki altíð á sama hátt. Hin 13. jan. 1930 — meðan fyrsta kreppan í hesi öldini leikaði sum harðast og reið Føroyum sum ein marra — varð av teimum arbeidsmannafeløgum, sum tá vóru, á fundi suðuri í Vági gjørd henda yvirlysing: »Tað er eingin bjarging fyrri Føroyar í hesum tíðum at seta hitt arbeidandi fólk í eina

